

УДК 373.5.016:82.01:001.891

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.19>

Гоголь Н. В.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянуто класифікації педагогічно-історіографічних джерел, запропонованих українськими і зарубіжними вченими. Окреслено загальні риси джерел історико-педагогічних досліджень, висвітлено їх своєрідність. Доведено, що аналіз будь-якого наукового феномена в історико-педагогічному дослідженні передбачає оволодіння дослідником основними методами систематизації та групування джерельної бази. Зазначено, що кожному історіографічному періоду розвитку науки (відповідно, й історико-педагогічній) притаманні специфічні різновиди джерел, що різняться за походженням, способом відбиття дійсності, типом, формою й іншими властивостями. Проаналізовано класифікації педагогічно-історіографічних джерел українських і зарубіжних учених (О. Адаменко, Н. Гупан, Л. Новаківська, О. Петренко, Д. Раскін, О. Сухомлинська та інші) на основі вивчення та систематизації науковцями розмаїття різних груп джерел. Обґрунтовано значущість розроблення науковцями різновидів класифікації джерельної бази задля розширення предметного поля історії педагогіки в напрямі проектування нових аспектів дослідництва, освоєння розмаїття різних груп джерел. На основі конструктивно-критичного аналізу запропонованих істориками педагогіки класифікацій педагогічно-історіографічних джерел представлено класифікацію джерельної бази дослідження проблеми культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). Відповідно до напрямів дослідження, визначено п'ять груп дослідницьких джерел, а саме: перша група – наукові дослідження (перша підгрупа – філософські праці, наукознавчі роботи, роботи з методології історико-наукового знання, з проблем методології педагогіки та історії педагогіки; друга підгрупа – історико-педагогічні праці із загальних питань розвитку освіти й педагогічної науки, методики навчання української та зарубіжної літератури, аналізу наукового доробку видатних педагогів); друга група – дидактичні (навчальні) джерела; третя група – документальні джерела; четверта група – довідкова література, п'ята група – популяризаторські праці.

Ключові слова: історико-педагогічне дослідження, культурологічні основи змісту шкільної літературної освіти, джерельна база дослідження, класифікація, наукові дослідження, дидактичні (навчальні) джерела, документальні джерела, довідкова література, популяризаторські праці.

Грунтовний науковий аналіз будь-якого історико-педагогічного феномена передбачає залучення істориками педагогіки широкого кола джерел та оволодіння ними основними методами систематизації та групування джерельної бази, оскільки, на переконання О. Петренка, пізнання процесу розвитку освіти, виховання, педагогічної науки загалом ускладнюється, а іноді навіть є неможливим без продуманої класифікації історико-педагогічних джерел [16, с. 537].

Переконаливою, на наш погляд, є позиція Д. Раскіна, який наголошує на тому, що “ступінь усвідомлення теоретичного та практичного значення класифікації можна вважати показником методологічної зрілості будь-якої історичної наукової дисципліни” [18, с. 83]. Відтак ретельне вивчення джерельної бази є запорукою об'єктивних і достовірних результатів будь-якого наукового історичного та історико-педагогічного пізнання.

На необхідності розроблення й упорядкування системи джерельної бази в історико-педагогічному дослідженні наполягає історик педагогіки Н. Гупан, оскільки ця база сприяє розширенню предметного поля історії педагогіки в напрямі проектування нових аспектів дослідництва. Учений переконаний, що система дає можливість упевнено орієнтуватися в ресурсах джерельної бази історії педагогіки, виявляти її резерви та корегувати процес освоєння науковцями розмаїття різних груп джерел [8, с. 70].

Конструктивно критичне осмислення проблеми систематизації джерел історико-педагогічного дослідження подано в наукових розвідках українських учених, а саме: О. Адаменко [2], Л. Березівської [5], Л. Голубничої [7], Н. Гупана [8], С. Лободи [14], Н. Сейко [19], О. Петренка [16], О. Сухомлинської [20; 21] та інших.

Значну увагу проблемі визначення джерельної бази історії педагогіки й методиці її вивчення приділяв російський учений М. Анісов (1975; 1986) [3; 4]. Окремі аспекти означеної проблеми розглядалися зарубіжними вченими: К. Васильєвим (1972) [6], Е. Дніпровим (1986) [17], С. Івановим (1966) [11], О. Кошелєвою (1986) [17], В. Краєвським [13], Д. Раскіним (1989) [18], М. Шабаєвою (1982) [12] та іншими.

Аналіз наукової літератури свідчить про різнобічне вивчення українськими й зарубіжними істориками педагогіки теоретичних, методологічних і практичних основ історіографії та джерелознавства, обґрунтування ними класифікацій джерел, структури, наукового апарату джерелознавства та історіографії тощо. Проте в науково-педагогічній літературі недостатньо висвітлено проблему класифікації джерельної бази дослідження культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі.

Мета статті – на основі конструктивно-критичного аналізу запропонованих істориками педагогіки класифікацій джерелознавчої бази історико-педагогічних досліджень представити класифікацію джерельної бази дослідження проблеми обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.).

Класифікація об'єктів пізнання є важливим складником для організації і проведення науково-дослідницької діяльності. Кожному історіографічному періоду розвитку науки (відповідно, й історико-педагогічній) притаманні специфічні різновиди джерел, що, у свою чергу, різняться за походженням, способом відбиття дійсності, типом, формою й іншими властивостями. Класифікація джерел слугує теоретичною основою для історичного та логічного пізнання історико-педагогічного феномена. Відтак необхідність розробки класифікації джерел полягає в поглибленні розуміння самої природи історико-педагогічного джерела.

У науковому світі питання класифікації джерел викликає численні дискусії серед учених. В історії педагогіки найбільш відомою є класифікація Д. Раскіна, що побудована на типових критеріях, за якими всі джерела диференціюються з погляду знакових систем, а саме: писемні, речові та усні. Писемні, у свою чергу, учений розподіляє на роди (оповідальні, дидактичні й документальні), оскільки “логіка класифікації вимагає виділення значних спільностей писемних джерел, які б відображали найбільш суттєві зв'язки та відмінності між ними за способом кодування в них інформації, котрий є породженим їхніми суспільними функціями” [18, с. 90].

Дидактичні джерела Д. Раскін уважає однією з важливих і водночас специфічних груп джерел, що безпосередньо пов'язані з педагогічним процесом і слугують вираженням єдності педагогічної думки й педагогічної практики. До них учений зараховує підручники, навчальні посібники тощо; навчальні плани, програми, плани уроків тощо; протоколи педагогічних рад, звіти викладачів тощо; конспекти лекцій, навчальні зошити [18, с. 91].

О. Адаменко джерельну базу дослідження розподіляє на три групи джерел. Так, перша група – це філософські праці, наукознавчі роботи, роботи з методології історико-наукового знання, роботи з проблем методології педагогіки та історії педагогіки. Друга група джерел – це історико-педагогічні дослідження, присвячені загальним питанням розвитку педагогічної науки, персоналіям українських педагогів другої половини ХХ ст., а також різним аспектам розвитку дидактики, теорії виховання й теорії управління школою в Україні в ці часи. Третя група – це першоджерела, автентичні матеріали – статті, книги та дисертації, присвячені питанням навчання, виховання школярів та управління загальноосвітньою школою [1].

Аналіз докторських дисертацій і монографій з історії педагогіки ХХІ ст. (О. Адаменко (2006), Л. Березівська (2009), Н. Гупан (2002), Н. Коляда (2011), С. Лобода (2010), Л. Новаківська (2018) О. Петренко (2011), Н. Сейко (2009) та ін.) засвідчив, що більшість дослідників класифікують історико-педагогічні джерела відповідно до конкретних аспектів власних досліджень. Однак джерела з історії педагогіки, зважаючи на все розмаїття структури, змісту, походження, обставин виникнення, мають загальні властивості форми й змісту. Як зауважує Н. Гупан, “класифікації не є альтернативними, не виключають одна одну, а відображають поліструктурність історико-педагогічних досліджень” [10, с. 16]. На переконання О. Петренка, “це створює можливість єдиного наукового підходу до них – виокремлення ряду універсальних критеріїв, на які спираються автори класифікацій та розробки методів джерелознавчого аналізу і їх відтворення як феномена культури – джерелознавчого синтезу” [16, с. 540].

У науковому обігу набула поширення класифікація історико-педагогічних джерел Н. Гупана (докторська дисертація “Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аспект)” (2001), здійснена за такими принципами: методологією вивчення освітніх явищ і процесів минулого – історичні праці, що відображають “педагогічні феномени з точки зору розвитку загальнокультурних процесів (наявність та кількість закладів освіти в різних регіонах, кількісний та якісний склад тих, хто навчає та навчається, матеріально-технічна база для навчання тощо)”; історико-педагогічні праці, у яких провідними для дослідження процесу навчання (виховання) є мета й завдання, зміст і форми, методи та способи викладання й учіння тощо; за змістом: наукові дослідження (монографії, наукові статті, дисертації); популяризаторські праці (публіцистика, науково-популярні видання), навчальні (посібники, підручники); довідкова література (енциклопедії, бібліографічні покажчики, словники тощо); хрестоматійні видання (збірки документів, видання творів тощо); за хронологічними межами (історичні та сучасні (автентичні) праці, тобто праці, написані сучасниками досліджених явищ і процесів [9, с. 33].

Фаховий інтерес для нас становить класифікація, представлена в докторській дисертації Л. Новаківської [15], у якій джерельну базу дослідження проблеми теорії і практики викладання словесності у вітчизняних навчальних закладах ХІХ – початку ХХ ст. учена визначає так: документальні джерела – опубліковані та неопубліковані; масові джерела – статистичні матеріали, довідники, бібліографічні видання (посібники, покажчики тощо), періодична преса, педагогічні часописи тощо; навчально-методичні видання – підручники, посібники, хрестоматії, книги для читання, дидактичні матеріали, збірники вправ, порадики, методичні матеріали для вчителів, література з теорії підручника, література з проблем книговидавничої діяльності, матеріали стандартизації навчальних книг тощо; додаткові джерела – джерела особового походження (мемуари, спогади, щоденники, автобіографії, листування тощо); оповідні джерела (опис діяльності навчальних закладів, авторських методик, досвіду роботи видатних педагогів-словесників тощо); немасові (тексти промов державних і громадських діячів, педагогів; доповіді; некрологи, присвячені видатним педагогам-словесникам тощо); електронні (електронні видання, освітні вебпортали, матеріали освітянських форумів тощо) [15, с. 29].

Варто наголосити, що класифікація джерелознавчої бази дослідження культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) використовувалася нами для здійснення добору й розкриття внутрішнього зв'язку між різними типами джерел. Відповідно до предмета історико-педагогічного дослідження, виникла необхідність класифікувати аналізовані джерела ще й за допомогою такого засобу їх групування, як систематизація, яка уможливила надання всім джерелам певної системи залежно від основної мети дослідження – відтворення цілісної картини розвитку науки в її закономірних взаємозв'язках, послідовності й суперечностях. На переконання О. Петренко, при класифікації історико-педагогічних джерел системний підхід, структурний аналіз і виявлення на основі їх прихованої інформації значно розширюють можливості встановлення вірогідності закладеної в них інформації [16, с. 540].

Відтак класифікація та систематизація джерел історико-педагогічного дослідження культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) допомогла організувати матеріал дослідження в певній послідовності за кількома групами (напрямами). До *першої групи* джерел належать *наукові дослідження* – монографії, наукові статті, дисертації, матеріали міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій, що висвітлюють проблеми обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі. У свою чергу, першу групу джерел ми розділили на дві підгрупи: до *першої підгрупи* ввійшли філософські праці, наукознавчі роботи, роботи з методології історико-наукового знання, роботи з проблем методології педагогіки та історії педагогіки; до *другої підгрупи* – історико-педагогічні праці із загальних питань розвитку освіти й педагогічної науки, різних аспектів розвитку дидактики в Україні, проблем теоретико-методологічних основ методики викладання (навчання) літератури та аналізу наукового доробку видатних педагогів, учених-методистів. До *другої групи* ми зарахували *дидактичні (навчальні) джерела* – навчальні та навчально-методичні посібники, підручники, хрестоматії, порадики, методичні матеріали для вчителів, літературу з теорії підручника тощо. *Третю групу* джерел становлять *документальні джерела*, а саме: законодавчі акти, нормативні документи (постанови, укази, закони, директиви тощо), нормативні освітні документи (базові навчальні плани, національна програма, концепції, державні стандарти, навчальні програми, календарно-тематичне планування уроків української та зарубіжної літератури тощо), що регулювали процес навчання літератури в закладах загальної середньої освіти в означений період; історико-педагогічні джерела, що зберігаються в архівах. *Четверта група* – це *довідкова література*: довідники, бібліографічні видання (посібники, покажчики тощо), педагогічні словники та енциклопедії; словники з різних галузей знань (філософії, культурології, мовознавства, літературознавства тощо). *П'ята група* – *популяризаторські праці*, до яких зараховуємо періодичну пресу (журнали, газети, часописи тощо) та електронні джерела (електронні видання, освітні вебпортали, матеріали освітянських форумів тощо), у яких відображено матеріали щодо проблеми навчання української та зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти на культурологічних засадах у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., здійснено описи авторських методик, досвіду роботи видатних педагогів-словесників, учителів-практиків тощо. Ґрунтовний аналіз джерел, що становлять найбільшу цінність для дослідження проблеми визначення й обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.), буде представлено в наступних наукових розвідках.

Висновки. Отже, аналіз наукової літератури дає підстави зробити висновок, що педагогічно-історіографічні джерела мають досить розлоге розмаїття структури, змісту, походження, обставин виникнення тощо; поділяються на типи, роди й види. Українські й зарубіжні учені, розкриваючи джерелознавчу базу досліджень, застосовують класифікації історико-педагогічних джерел відповідно до конкретних аспектів власних наукових досліджень. Запропонована в науковій розвідці класифікація та систематизація джерел дослідження культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) допомагає здійснити чітку організацію джерелознавчої бази історико-педагогічного дослідження в певній послідовності за кількома групами (напрямами).

Перспективу подальшої роботи вбачаємо в детальному розкритті представленої класифікації та систематизації джерел історико-педагогічного дослідження культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) за означеними напрямами.

Використана література:

1. Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ ст. (1950–2000 рр.) : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2006. 44 с.
2. Адаменко О. М. Методологічні засади дослідження історії розвитку педагогічної науки. *Рідна школа*. 2013. № 1–2. С. 8–14.
3. Анисов М. И. Источники изучения истории советской школы и педагогики : учебно-методическое пособие для пед. ин-тов. Москва : Просвещение, 1986. 223 с.
4. Анисов М. И. Основные требования к анализу историко-педагогических источников : учебное пособие / Моск. обл. пед. ин-т им. Н. К. Крупской. Москва : [б. и.], 1975. 52 с.
5. Березівська Л. Основоволожні засади історико-педагогічних досліджень: теорія і методологія. *Шлях освіти*. 2010. № 1. С. 37–42.

6. Васильев К. И. Работа с архивным материалом. Методы педагогического исследования. Москва : Просвещение, 1972. 159 с.
7. Голубнича Л. О. Класифікація джерел педагогічної історіографії URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2012_26/files/P2612_30.pdf.
8. Гупан Н. Джерельна база історії педагогіки: пошук підходів до систематизації. *Рідна школа*. 2013. № 8–9. С. 67–70.
9. Гупан Н. М. Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аспект) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2001. 403 с.
10. Гупан Н. М. Українська історіографія історії педагогіки. Київ : А.П.Н., 2002. 224 с.
11. Иванов С. В. Об источниках научно-педагогического исследования. Воронеж : [б. и.], 1966. 250 с.
12. История педагогики : учебное пособие для студентов пед. ин-тов / под ред. М. Ф. Шабаевой и др. Москва : Просвещение, 1982. 462 с.
13. Краевский В. В. Методология педагогического исследования. Пособие для педагога-исследователя. Самара : Изд-во СамГПИ, 1994. 165 с.
14. Лобода С. М. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття: протистояння ідей : монографія / Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2010. 504 с.
15. Новаківська Л. В. Теорія і практика викладання словесності у вітчизняних навчальних закладах (XIX – початок ХХ століття) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2018. 796 с.
16. Петренко О. До проблеми класифікації джерельної бази історико-педагогічного дослідження. *Педагогічний дискурс* : збірник наукових праць / гол. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2013. Вип. 15. 812 с. С. 536–542.
17. Раскин Д. И. Историко-педагогический источник в свете современных проблем источниковедения и системного подхода. *Актуальные вопросы историографии* : сборник научных трудов / под ред. Э. Д. Днепровой и О. Е. Кошелевой. Москва : Изд. АПН СССР, 1986. 230 с.
18. Раскин Д. И. Классификация историко-педагогических источников. Историкографические и методологические проблемы изучения истории отечественной школы и педагогики. Москва : Изд-во АПН СССР, 1989. С. 85–99.
19. Сейко Н. А. Добросинність у сфері освіти України (XIX – початок ХХ століття) : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.05 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2009. 44 с.
20. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. Київ : А.П.Н., 2003. 68 с.
21. Сухомлинська О. В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми. *Шлях освіти*. 2003. № 2. С. 39–43.

References:

1. Adamenko O. V. (2006) Rozvytok pedahohichnoi nauky v Ukraini v druhii polovyni XX st. (1950–2000 rr.) [The development of pedagogical science in Ukraine in the second half of the XX century. (1950–2000)]: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01; Luhan. nats. ped. un-t im. Tarasa Shevchenka. Luhansk. 44 s. [in Ukrainian].
2. Adamenko O. M. (2013) Metodolohichni zasady doslidzhennia istorii rozvytku pedahohichnoi nauky [Methodological bases of studying the history of pedagogical science development]. *Ridna shkola*. № 1–2, S. 8–14 [in Ukrainian].
3. Anisov M. I. (1986) Istochniki izucheniia istorii sovetskoï shkoly i pedagogiki [Scholarly writings on studying the history of the Soviet school and pedagogy] : ucheb.-metod. posob. dlia ped. in-tov. Moskva : Prosveshchenie. 223 s. [in Russian].
4. Anisov M. I. (1975) Osnovnye trebovaniia k analizu istoriko-pedagogicheskikh istochnikov [Fundamental requirements for the analysis of historical and pedagogical works] : ucheb. posob.; Mosk. obl. ped. in-t im. N. K. Krupskoi. Moskva : [b. i.], 52 s. [in Russian].
5. Berezivska L. (2010) Osnovopolozhni zasady istoriko-pedahohichnykh doslidzhen: teoriia i metodolohiia [Fundamentals of historical and pedagogical research: theory and methodology]. *Shliakh osvity*. № 1. S. 37–42 [in Ukrainian].
6. Vasilev K. I. (1972) Rabota s arkhivnym materialom. Metody pedagogicheskogo issledovaniia [Use of archival materials. Methods of pedagogical research]. Moskva : Prosveshchenie. 159 s. [in Russian].
7. Holubnycha L. O. (2012) Klyasyfikatsiia dzharel pedahohichnoi istoriografii [Classification of the pedagogical historiography works] URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2012_26/files/P2612_30.pdf [in Ukrainian].
8. Hupan N. (2013) Dzherelna baza istorii pedahohiky [Scholarly writings on the history of pedagogy: search for approaches to systematization] : poshuk pidkhodiv do systematyzatsii. *Ridna shkola*. № 8–9. S. 67–70 [in Ukrainian].
9. Hupan N. M. (2001) Rozvytok istorii pedahohiky v Ukraini (istoriografichnyi aspekt) [The development of the history of pedagogy in Ukraine (historiographical aspect)] : dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01; In-t pedahohiky APN Ukrainy. Kyiv. 403 s. [in Ukrainian].
10. Hupan N. M. (2002) Ukrainska istoriografii istorii pedahohiky [Ukrainian historiography of the history of pedagogy]. Kyiv : A.P.N. 224 s. [in Ukrainian].
11. Ivanov S. V. (1966) Ob istochnikakh nauchno-pedagogicheskogo issledovaniia [About the scholarly writings of pedagogical research]. Voronezh : [b. i.], 250 s. [in Russian].
12. Istoriia pedagogiki (1982) [The history of pedagogy]: ucheb. posob. [dlia studentov ped. in-tov] / pod red. M. F. Shabaevoi i dr. Moskva : Prosveshchenie. 462 s. [in Russian].
13. Kraevskii V. V. (1994) Metodolohiia pedagogicheskogo issledovaniia [Methodology of pedagogical research]. Pособie dlia pedagoga-issledovatelja. Samara : Izd-vo SamGPI. 165 s. [in Russian].
14. Loboda S. M. (2010) Pedahohichna tvorchist uchytelia na shpaltakh vitchyznianoï presy XX stolittia : protystoianniia idei [Teacher's pedagogical skill in the Ukrainian press of the twentieth century: conflict of ideas]: [monohrafiia]; Derzh. zacl. «Luhan. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka». Luhansk: Vyd-vo DZ «LNU im. Tarasa Shevchenka». 504 s. [in Ukrainian].
15. Novakivska L. V. (2018) Teoriia i praktyka vykladannia slovesnosti u vitchyznianskykh navchalnykh zakladakh (XIX – pochatok XX stolittia) [The theory and practice of teaching literature in Ukrainian educational institutions (XIX – early XX century)] : dys. na zdobuttia d-ra ped. nauk / 13.00.01; Uman. derzh. ped. un-t im. Pavla Tychny. Uman. 796 s. [in Ukrainian].
16. Petrenko O. (2013) Do problemy klasyfikatsii dzharelnoi bazy istoriko-pedahohichnoho doslidzhennia [The classification of the scholarly writings of historical and pedagogical research]. *Pedahohichniy dyskurs* : zb. nauk. pr. / hol. red. I. M. Shorobura. Khmelnytskyi : KhHPA. Vyp. 15. 812 s. S. 536–542 [in Ukrainian].

17. Raskin D. I. (1986) Istoriko-pedagogicheskii istochnik v svete sovremennykh problem istochnikovedeniia i sistemnogo podkhoda [Historical and pedagogical work in the aspect of modern issues of source study and systems approach]. Aktualnye voprosy istoriografii : sb. nauch. tr. / pod red. E. D. Dneprova i O. E. Koshelevoi. Moskva : Izd. APN SSSR. 230 s. [in Russian].
18. Raskin D. I. (1989) Klassifikatsiia istoriko-pedagogicheskikh istochnikov. Istoriograficheskie i metodologicheskie problemy izucheniia istorii otechestvennoi shkoly i pedagogiki [The classification of the historical and pedagogical works. Historiographical and methodological problems of studying the history of Russian schools and pedagogy]. Moskva : Izd-vo APN SSSR. S. 85–99 [in Russian].
19. Seiko N. A. (2009) Dobrochynnist u sferi osvity Ukrainy (XIX – pochatok XX stolittia) [Charity in the education field of Ukraine (XIX – early XX century)] : avtoref. Dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.05; Luhan. nats. ped. un-t im. Tarasa Shevchenka. Luhansk. 44 s. [in Ukrainian].
20. Sukhomlynska O. V. (2003) Istoryko-pedahohichniy protses: novi pidkhody do zahalnykh problem [Historical and pedagogical process: new approaches to general problems]. Kyiv : A.P.N. 68 s. [in Ukrainian].
21. Sukhomlynska O. V. (2003) Istoriia pedahohiky yak nauka i yak navchalnyi predmet: aktualni problem [History of pedagogy as a science and as a subject: up-to-date issues]. Shliakh osvity. № 2. S. 39–43 [in Ukrainian].

Hohol' N. V. Cuturological foundations of the school literary education: the scholarly writings

The article considers the classifications of pedagogical and historiographical works proposed by Ukrainian and foreign scholars. The common features of scholarly writings of historical and pedagogical researches are outlined, and their originality is covered. The author proves that the analysis of some scientific phenomenon in historical and pedagogical research includes learning the basic methods of systematization and classification of the literature base. It is noted that for each historiographical period of science development (resp. historical and pedagogical science) there are specific types of scholarly writings, which differ in origin, method of reflecting reality, type, form and other properties. Classifications of pedagogical and historiographical works of Ukrainian and foreign researchers (O. Adamenko, N. Hupan, L. Novakivska, O. Petrenko, D. Raskin, O. Sukhomlynska and others) created by scientists, who have studied and systematized various types of scholarly writings, are analyzed. The significance of scientists' creation of different classifications of scholarly writings in order to expand the subject field of the history of pedagogy due to designing new aspects of research, and learning the various types of scholarly writings is substantiated. The classification of scholarly writings on the issue of cuturological foundations of the school literary education content in the historical and pedagogical overview (the second half of the XX – early XXI century) is provided proceeding from the constructive-critical analysis of the classifications of pedagogical and historiographical works represented by pedagogy historians. The author identifies five groups of scholarly writings according to the research areas: the first group – scientific studies (the first subgroup – philosophical works, scientific works, works on the methodology of historical-scientific experience, on the problems of methodology of pedagogy and history of pedagogy; the second subgroup – historical and pedagogical works on general issues of education and pedagogical science development, methods of teaching Ukrainian and foreign literature, analysis of scientific achievements of outstanding educators); the second group – didactic (educational) works; the third group – non-fictional works; the fourth group – works of reference; the fifth group – promotional works.

Key words: *historical and pedagogical research, cuturological foundations of the school literary education content, scholarly writings, classification, scientific research, didactic (educational) works, non-fictional works, works of reference, promotional works.*